

Minner fra krigsårene ved Bellingmo

Det er i årenes løp blitt skrevet mye om krigen 1940 til 1945, oftest minner fra voksne. Også barn har minner, kanskje er de litt annerledes og sett litt “nedenfra”.

I årboka for 2003 ble minner fra oppveksten ved Bellingmo fortalt. Denne gangen skal vi fortelle om litt av det vi opplevde som barn under krigen i Strandgrenda. Vi var mange hjemme da krigen begynte. Ved siden av mor, far og mormor, var det John (14 år), Jenny (11 år), Harald (8 år), Bjarne (5 år) og jeg, 3 år. Fordi jeg var så liten, husker ikke jeg så mye fra de første årene, bare små glimt. De eldre søstrene Ingrid og Magna var bare sporadisk hjemme den tida.

Et lite sted som Bellingmo var kanskje ikke så mye berørt av krigen, men jernbanen var viktig for tyskerne, for det var dårlig med vei gjennom Østerdalen.

Harald forteller at etter jul/nyttår 1940 ble det snakket mye om den urolige tiden ute i Europa. Krigen hadde brutt ut i september 1939, og alle var engstelige for fremtiden. Mor og far var urolige, især for oss barna, og dette merket vi. Mor syntes det ville være harmelig om det skulle komme vanskelige tider, for tidene var i ferd med å

forbedre seg nå, for vanlige folk. Vi grein på nesen ved matbordet noen ganger, fordi vi syntes det var så lite pålegg. Mor sa da at det kunne komme dårligere tider, og vansker med mat. Vi minste skjønnte ikke hva det innebar.

Harald forteller at den 8. april 1940 var det plassert et solkors på bakerste vogn i godstoget nordover om morgenen. Hvem som hadde plassert det der, ble aldri oppklart. Mor ble engstelig og far sint.

Mor og far.

Den 9. april kom krigen. Det ble store forandringer med en gang. Togene sluttet å gå, og ryktene svirret. Mor og far prøvde å holde seg under-

rettet så godt det lot seg gjøre ved bl.a. jernbanetelefonen. Det gikk mange rykter, bl.a. at tyske tropper kom med tanks langs jernbanelinjen. Dette skjedde på en liten strekning lenger sør i dalen, men det var nok til at vi barna ble sendt til en gard på andre siden av elva. Det skjedde flere ganger, for rykteflommen tiltok mer og mer. Flere fra Strandgrenda ble også utkalt til krigstjeneste, noe som gjorde sterkt inntrykk, ikke bare for de nærmeste, men for hele grenda. Alle kjente alle, og var som en stor familie.

Vi vokste opp på stasjonen eller stoppestedet Bellingmo. Der var det ekspedisjon av gods, billetter og post. Jernbanen hadde eget telefonnett som var svært viktig for tyskerne. Mor var ekspeditrise med ansvar for stasjonen. Far var baneformann og hadde sykkel-dresin som han brukte til og fra arbeidet, og ved visitasjon av strekningen han hadde ansvar for. Den strakk seg den gang fra Nyeggen i nord og til noen kilometer sør for Bellingmo st. Vegen til Strandgrenda var ikke beregnet for stort annet enn hestekjøretøy, og var om vinteren ikke brøytet lenger enn til Langodden. Biler fantes nesten ikke. Derfor ble jernbanen som transportåre svært viktig.

Harald forteller om en episode tidlig under krigen, der far fikk telefonisk ordre om å reise nordover til Ostret, der jernbanelinja går i en skarp kurve, og legge om skinnegangen ut mot Glomma på et bestemt punkt. Et tog fullsatt med tyske invasjonstropper på vei sydover, måtte hindres i å komme fram.

Dette var nok den verste ordren han noen gang hadde fått. Han kontaktet folk han kunne stole på, for å forhøre seg om dette virkelig måtte gjøres, men fikk ikke noe klart svar. Mor var helt fra seg av redsel, og sa at “dette kan du da ikke gjøre, far”! Harald forteller at han og vi andre søsknene så at far hadde det vondt, og at han ba til Gud om hjelp.

Far måtte kalle inn hjelpemannskaper. Verktøy ble lastet på “stortralla”, og de var ferdige til å reise nordover. Far gikk hvileløst frem og tilbake, diskuterte saken med mannskapene og mor. Han fikk det ikke til å stemme at tyske tropper var på vei sydover. Før de reiste, ringte far stasjonsmesteren på Tynset, for å høre siste nytt om toget.

Stasjonsmesteren sa at toget da var på Tynset og hadde mange vogner med norske soldater til forsterkninger i Sør-Norge! Harald kan ikke huske å ha sett far så lettet og glad noen gang. Mor gråt av glede.

Krigen fortsatte, og Norge kapitulerte i juni. Det kom tyske soldater langs jernbanelinjen, noen på sykkel-dresin. Kom de nordfra, hadde vi barna moro av å se på det som skjedde når de kom til sporvekselen inn til sidesporet. Vi minste stod på kne på kjøkkenkrakken under vinduet mot syd og ventet spent på det vi visste ville skje. Dresinen sporet av, og soldatene gikk på hodet i skinnegangen. En gang hørte Harald at de skrek “Sabotasje” og fyrte av maskinpistolene sine rundt seg.

Tyskerne skjønte ikke at en slik sykkel-dresin ikke kunne kjøre over denne

sporvekselen nordfra, men måtte løftes over. De kjørte med full fart og gikk på hodet. Selv om de fikk demonstrert hvordan det måtte gjøres, gikk det som regel galt.

Far hadde egen jernbanesykkel, dresin, som han var veldig redd for, og avhengig av i jobben. Den fikk ikke tyskerne, uten at det ble ropt "Alarm". Far var ikke blid, for nesten hver gang de lånte sykkelen måtte han sende hjulene til reparasjon.

Harald husker en spesiell episode en sen ettermiddag. Det kom mange tyskere, og en skrek "Alarm!" Far skjønnte at noe spesielt hadde skjedd, og prøvde å holde igjen. Da ble offiseren rasende, og ga ordre om å skyte opp låsen til sykkelbua. Far var redd for den fine hengelåsen, og ville gi dem nøkkelen som han hadde i bukselomma. Da ble det mer bråk, for tyskeren trodde far trakk våpen og ba en annen ta opp nøkkelen. Far var veldig kilen, så da tyskeren stakk hånda ned i lomma, knakk far sammen. Tyskersjefen ble sint og trakk pistolen mot far. Harald ble veldig redd, og sprang inn til mor og sa at "nå skyter de far!" Det var tydelig at nervene var på høykant.

Heldigvis løste det seg fint, for den tyske sjefen på Bellingmo kunne norsk, og de fikk dresinen. Den ble til liten hjelp, for de overbelastet den og far fant den senere igjen i mange deler. Dette skjedde i forbindelse med skyteaffæren på Holen i Alvdal.

Det var stor forskjell på væremåten blant tyskerne. Husker en, han het Heinz Høger (Høga). Han snakket godt norsk. Hver gang han lånte sykkel-dresinen til far, avtalte han tids-

punkt for tilbakelevering. Hvis noe gjorde at han ikke kunne overholde fristen, kom han med forklaring og beklaget avtalebruddet!

På stasjonen hadde vi daglig besøk av tyskerne. De kom inn på kjøkkenet, la fra seg maskinpistoler og bandolær med pistoler. De brettet ut kartene sine på det store kjøkkenbordet og studerte dem.

Vi barna syntes dette var både spennende og litt skremmende.

Ekstra tilbakeholdne var vi når nest-sjefen på strekningen, som holdt til på Barkald, kom inn. Han var stor og brautende, litt feit og hadde utstående øyne. Tyskerne skulle ikke bare studere kart, men ringe sine kontakter og overordnede. På endel større stasjoner hadde nemlig tyskerne kontor med eget personale.

Tyskerne fikk etter hvert fast kvarter på Bellingmo. Det var på Kvisli, et par kilometer nord for stasjonen, en eiendom Peder Øymoen hadde bygd opp. Hovedbygningen er forøvrig Høieggen vokterbolig som han kjøpte og satte opp her like før krigen.

Sjefen for tyskerne på Kvisli holdt til på Koppang, og nestsjefen på Barkald. De ordnet seg aldri med egen telefonlinje, men ringte til Bellingmo. Det var som regel vi barna som måtte gå med beskjed. Harald forteller at han og en kamerat måtte gå mange turer til Kvisli med telefonbeskjed. De ble godt kjent med disse soldatene etter hvert. Det var ca. 30-35 personer der, og mange var unge.

De hadde moro av å lære Harald og kameraten å spille sjakk, og de fikk

skytte med pistolene deres. Disse soldatene kom fra Østfronten, som nok hadde gitt noen forferdelige opplevelser. De var veldig engstelige og redde til å begynne med, sier Harald.

Broren vår Bjarne og jeg, måtte også gå noen ganger. Husker vi gikk på ski om vinteren de to kilometerne. Tysk kunne vi ikke, men mor og far hadde en ordbok som ble flittig brukt, og korte beskjeder ble konstruert så tyskerne kunne forstå hva ærendet var. Vi opplevde turene som koselige, for tyskerne var hyggelige mot oss barna. Det var lite med godterier på den tida, men vi ble bestandig påspandert. De smilte godt da vi stotret fram ærendet vårt på “hjemmesnekret” tysk, for eks. “Fernsprecher Barkald”.

Harald forteller at han og kamera-tene hadde “festning” på fjøstaket. Der hadde de et lager med snøballer og noen kruttlapper. Da de hørte tyskerne kom, passet de på og åpnet “ild” med snøballer og la kruttlappene mot jern og slo med øks. Det smalt jo litt, sier Harald, og snøballene sparte de ikke på. Dette likte de skvetne tyskerne dårlig, helt til de oppdaget hva det var. Da lo de godt, forteller han.

Soldatene hadde for det meste rolige dager utmed Strand, og det hendte lysten til å løsne skudd tok overhånd. Harald forteller om en episode nær stasjonen. Far hadde middagspause og lå og hvilte. To tyske soldater hadde satt seg ned på melkerampa på stasjonen, og oppdaget noen skjærer på jor-det. De la seg ned og fyrte av hvert sitt skudd mot fuglene. De skarpe smel-lene vekket far som kom ut ganske

sinna. Han leste dem teksten, som det heter, på norsk selvfølgelig. De forsto at far var sint, og da han nevnte ordet “kommandanten”, ble de svært redde. De var redde for at far skulle klage på dem, så de ba pent om nåde, på tysk. Far hadde ikke tenkt å gjøre noe med saken, men han skaffet seg nok stor respekt, for Harald forteller at senere hørte han soldatene snakket om “der Bahnhofe”.

Som nevnt var flere av de tyske sol-datene som bodde på Kvisli svært unge. Enkelte av dem kom ofte hjem til oss på stasjonen. Tyskerne hadde muligens små matrasjoner, for de var som regel sultne. Noen var så beskjed-ne at de satte seg på venterommet og kom med koppene sine og ba om vann til det tørre brødet sitt. Harald forteller at han og kameraten tok dem med rundt og skaffet dem bl.a. litt melk.

Mor klarte ikke å se blikkene til de sultne ungguttene. Harald forteller om særlig en som ble svært glad i mor og kalte henne “mutti”. Han het Willi Knorr. Han var ikke mer enn 18 år da han kom til Bellingmo, men påsto selv at han hadde vært ved Østfronten i 2 år. Han var “Hitler-jugend”, og ropte “Heil Hitler” mange ganger, helt til far snakket et alvorsord med han. Han hadde stor respekt for far, mens mor ble mer som en mor for han. Han var avvæpnende gutteaktig og alltid i godt humør. Willi snek seg nok til ei ekstra brødiskive ved å overspille hvor sulten han var. Han kom ofte inn til oss når han kom fra patrulje. Vi hadde bare utedo den gangen. Måtte han dit, slengte han fra seg maskinpistol og bandolær med pistolen på kjøkkenet

Willi Knorr.

og gikk ut. Harald forteller at en gang tok mor revolveren hans og holdt den mot han for spøk da han kom i døra, men han bare lo godt av henne. De var da ikke fiender! Hvis han var hos oss når det kom tog, var han som regel med mor ut og hjalp henne med godset.

Det var stort behov for informasjon om krigens gang. Det som stod i avisene var ikke mye å stole på, og radioene ble fort inndratt. Det var strengt forbudt å lytte på radio der sendingene fra London var den sikreste informasjonskilden. Radioene i Strandgrenda ble inndratt og lagret i tredje etasje på skolen.

Dette hindret ikke noen av de mest nyhetshungrige fra å samles i skolen til faste tider, for å lytte på sendingene fra London. Det var ikke helt ufarlig, for ryktet om slik tyvlytting kunne lett spre seg. Det var ikke elektrisk strøm i Strandgrenda på den tiden, så radi-

oene fikk strøm fra en akkumulator som vi kalte det. Den måtte lades en gang i blant, så far sendte den da med toget til P. K. Lien på Alvdal.

Ola Garnes var lærer og bodde sammen med kona Marie i leiligheten i skolen. De hadde også ku på den tiden. Det hendte vi kjøpte melk av dem når vår ku ikke melket.

Husker far gikk med melkespannet nedover til skolen, men det var ikke hele tiden for å hente melk.

Det ene melkespannet vårt rommet akkumulatoren vi hadde. Den bar far med seg når det var hans tur til å stå for strømforsyningen.

Far fortalte om en episode som kunne vært farlig for "tyvlytterne". De var nær ved å bli avslørt.

Marie kom plutselig inn og beordret alle til å forlate rommet. Hun hadde med seg en støvet striesekk. Først tørket hun omhyggelig av alle fingeravtrykk på den radioen de lyttet på, og så ristet hun sekken over radioen så den skulle se like støvet og ubrukt ut som de andre. Ingen kunne se at det her forgikk noe ulovlig!

Illegale aviser og informasjon og ordrer fra Hjemmefrontens ledelse skulle spres til de lokale områdene. Det ble dannet et tett kontaktnett både for å drive undergrunnsarbeid og for distribusjon av dette materiellet. Både lokomotivpersonalet og konduktørene var med på dette sammen med øvrige personalet langs jernbanenettet. Harald forteller at etter som tiden gikk, forsto han mer og mer at far hadde spesielle oppdrag. Vi fikk ikke vite hva det gjaldt, men skjønnte at dette ikke var helt ufarlig.

Når nordgående tog hadde gått om ettermiddagen, tok far ofte dresinen og sa han måtte kjøre ekstra visitasjon. Dette stemte ikke for oss barna, fordi Harald og John ofte hjalp far med å trække sykkelen på visitasjonene. Far var plaget av dårlig mave, derfor hjalp de han, men nå kjørte han alene. Tilslutt fikk vi vite at han hentet pakker på disse turene, – pakker lokførerne hadde kastet av. Vi lovtte å ikke fortelle det til noen, og fikk noen ganger lov til å være med, forteller Harald. Pakkene inneholdt illegale skriv og aviser med nytt fra England, og ordrer fra Hjemmefronten som skulle leveres til lokal ledelse på Alvådal. Vi skjånte at dette var farlig for far og klarte å holde tett.

Far har fortalt at han måtte se på lokomotivet når toget kom. Hvis lokføreren stødde handa slik at albuen stakk ut, visste far at det var illegale sendinger med. Noen ganger kunne far hente pakkene direkte på toget. Det var hvis det ikke var andre tilstede. Når toget hadde opphold på stasjonen var det ikke uvanlig at lokføreren benyttet anledningen til å smøre lager på loket. Da hendte det at pakkene ble gjemt i buskaset ved siden av skinnegangen.

Tyskerne ble etter hvert klar over at noe forgikk, og var sammen med norske overløpere i gang med å avsløre hele nettet. Det holdt på å gå galt flere ganger. En episode på Hamar kunne vært skjebnesvanger. To gestapister, en tysk og en norsk, troppet opp og ba om å få ransake lokomotivet på et tog som snart skulle kjøre. Det er lokfører Persheim, født i Alvådal, som har fortalt denne historien. Han skulle føre lokomotivet. Han var viden kjent for sin snartenkthet og rappe replikk. Han

tok fram kofferten sin og en stor pakke. Han ba nordmannen om å holde pakken mens han åpnet alle skap og rom på loket. Denne pakken, sa Persheim, er maten jeg skal leve av i mange dager, og du vet hvor vanskelig det er å skaffe den. Ødelegger du den, kaster jeg deg inn her, sa Persheim og åpnet døra til fyrrommet hurtig. Det førte til et varmebrøl og heten fra hvitglødende kull slo imot dem. Nordmannen ble nok litt skjelven, og var glad da ransakingen var over, og han kunne levere tilbake “matpakka”. Persheim var nok også litt skjelven. Det var nære på.

Tyskerne var ivrige etter å få avslårt nettet og ta sjefen for det hele, Josef Førde på Hamar. Husker far en tid hadde ryggsekken pakket og var klar til å stikke av ved kodebeskjed om at “det er gråvår”. Nettet holdt og det hele roet seg etter hvert.

Harald forteller videre at måten far ble engasjert på i kontaktnettet var litt spesiell. Far skulle til Hamar en gang. På toget ble han sittende ved siden av Førde, som var jernbanefullmektig på Hamar. De kjente hverandre fra før. De pratet om alt mulig, også krigen, vel vitende om at lyttende nazister kunne være i nærheten. Da de kom til Hamar, takket Førde for følget og sa at det var leit far hadde glemt fyrstikkene hjemme. “Her skal du få esken min, så er du hjelpen”, sa han. Fyrstikker var riktignok vanskelig å skaffe, men far råkete ikke, så han stusset litt. På hotellrommet åpnet far esken, og der lå instruksjoner og beskjeder om arbeidet han skulle utføre. Harald mener å huske at det senere ble sagt at det var Førde som hadde arrangert togreisen.

GRENZZONEN-BESCHEINIGUNG
Grenzzone Ost
GRENSEBOERBEVIS
Grensesone Øst

Nr.: 1206

Polizeimeister/Lensmann in
Politimesteren/Lensmannen i Nordal

Inhaber dieser Grenzzonen-Bescheinigung,
Innehaveren av dette grenseboerbevis
Gunn Hollesen geb. am 3 / 7 - 1899 in Nordal
født den

Beruf: Staatsangehörigkeit: Norsk
Yrke: benefarmann Nasjonalitet:

hat seinen/ihren ständigen Wohnsitz in: Nordal
har sin faste bopel i:

Polizei/Lensmanns-Bezirk: Nordal
Politilensmanns-distrikt:

Diese Bescheinigung berechtigt zum Verkehr in folgenden Polizei-
bezirken der Grenzzone Ost:
Dette bevis gir innehaveren rett til å ferdes i følgende politi-
distrikter i Grensesone Øst: Elverum

Ort: Nordal Siegel
Sted: Nordal Stempel

Datum: 21/12 1943

Gunn Hollesen
Eigenhändige Unterschrift
Egenhendig underskrift

Ragnar Gjosom
Unterschrift des Polizeimeisters bzw.
Lensmanns
Politimesterens eller lensmannens
underskrift

Grenseboerbevis.

Far hadde en søster med familie i Sandvika. Dit reiste vi som regel en sommertur når vi kunne.

Det var ikke enkelt hele tiden. Alle måtte ha grenseboerbevis, som gjaldt for et begrenset område. Vi aller minste behøvde det ikke. For å kunne reise utenfor dette området måtte en ha skriftlig reisetillatelse. Vi barna oppfattet nok ikke de korte samtalene om vær og vind som ble utvekslet mellom far og togpersonalet, men far fortalte senere at det ofte var meldinger i kode.

Selv om vi minste ikke oppfattet alt som forgikk rundt oss, så fornemmet vi den spente atmosfæren. Vi fulgte nok bedre med enn det foreldrene var klar over. Vi snappet opp samtaler der far var redd og kanskje måtte stikke av.

Han hadde illegale aviser som kunne være farlig å beholde, men samtidig hadde han ikke lyst til å brenne dem. Han pakket avisene i en tett boks og grov den ned på et sted bare han visste om, trodde han! Det han ikke var klar over, var at noen av oss barna stod på låven og kikket på han gjennom en glugge der han grov ned boksen. Kan huske den dag i dag stedet der dette skjedde!

Quisling hadde dannet sin hird. Det var unge gutter i tenårene. De følte seg nok litt ovenpå, og var uforskammet i sin oppførsel. De var ofte på transport til forskjellige samlinger og møter, og reiste med tog. Dette førte til at de ble et stort mobbeobjekt blant ungguttene, forteller Harald. Især bror vår,

"Kongshirden". 1. rekke f. v.: Eivind Solvang, Oddbjørn Solvang, John Avlesen. 2. rekke f. v.: Leif Søgård, Harald Avlesen, Arne Pedersen, Kjell Nygard. 3. rekke f. v.: Håkon Løkken, Torbjørn Sølna, Eimar Pedersen, Per Moldstad, Reidar Moldstad. Repro: Nordøsterdalsmuseet 46453.

John, og noen andre lot ikke en anledning gå fra seg uten at de ertet dem når toget var på Bellingmo. Hirten var stor i kjeften og skrytete. Harald forteller at guttegjengen ikke sa noe så lenge toget stod rolig, men straks det satte seg i bevegelse skrek de av full hals "Leve Kongen", og annet de hadde lært, og viste fram plakater med H7. Hirdguttene ble så sinte at de holdt på å hoppe av toget, eller forsøkte å stanse det, men konduktørene var bestemte og toget kjørte videre.

Når det er krig og dette opptar alle, er det forståelig at barn og unge tar dette med i leken.

Det skjedde i Strandgrenda også. Harald forteller at som en motvekt til

denne hirten, startet guttene i Strandgrenda noe de kalte "Kongshirden – H7". De spikket tregevær, og hadde dopper og kruttlapper. En klesklype eller to med tegnestifter mot hverandre festet til geværet var løsningen for å avfyre "skudd". De hadde ofte økseris, og de bygde en liten flyplass for minifly i skogen ovenfor stasjonen og laget trefly.

Her var det krigshandlinger og flyangrep. Flykraj markerte de med treulldotter som ble tent på.

Mor måtte sy uniformsluer som de utstyrte med distinksjoner der de eldste var offiserer av forskjellige grader. Krig har vel unger lekt til alle tider. Nå var landet okkupert og krig hørte vi

om hele tiden. Denne leken ble ikke godt mottatt i alle kretser.

Far måtte meddele "troppen" at denne form for lek ikke var akseptabel. Jeg var for liten til å delta, men reaksjonen husker jeg godt. Guttene var rasende. De slo i stykker våpnene og flyene, brøt opp flyplassen og var ganske fortvilte.

Det gikk mange faste militærtog gjennom Østerdalen under krigen. Det var både med materiell og personale. Dette opptok nok motstandsfolket en del. Harald forteller om en hendelse like etter nyttår i 1945. Far hadde kjørt sin faste visitasjonstur nordover til litt nord for Nyeggen, men kom raskt hjem. Han fortalte at undergangen ved Nyeggen var sprengt om natta, og at jernbaneskinnene sto opp som bukkehorn på hver side av undergangen. Dette likte far svært dårlig, fordi de hadde laget "ugreie" på hans avdeling! Jeg kan også huske han ble sinna. Far var kretsformann for Strand skolekrets, og de skulle forberede juletreffest i Strandbu. Den ble holdt hvert år selv om det ikke var lovlig. Den var det viktig å få gjennomført, så andre måtte overta hans arbeid.

Far og arbeidslaget hans fikk mye tungt ekstraarbeid. Det var ikke å sette på kraner og andre maskiner, for å skifte ut denne i stykker sprengte undergangsbrua, men bruk av muskelkraft. Det kom fram senere at det var alvdøler som hadde utført sprengningen. Tyskerne var meget sinte, for det ble sprengt flere bruer og underganger den natta, og Rørosbanen ble stengt i lengre tid. Reparasjonsarbeidet ble nok ikke forsert heller.

Visitasjon av sin avdeling måtte far foreta hver dag. Harald minnes at far fortalte om en nifs opplevelse på en av disse turene. Han var omtrent ved Rønningen, da to tyske jagerfly kom lavt over han. Plutselig fyrte de av noen skuddsalver så grusen gjøv i det de passerte. Far kastet seg av sykkelen og søkte dekning, men det hadde vel vært for sent hvis det var meningen å drepe han. Det måtte vel bare være skremmeskudd fra noen som kanskje lekte seg? Han påviste senere hvor de hadde truffet da det var godt synlig i grusen og merker i svillene.

Det var ikke bare krig som opptok folk på den tiden, selv om det som regel var hovedtemaet.

Livet måtte gå sin vante gang. Mat var et vesentlig tema. Hvordan skaffe nok til alle?

Maten vi åt var nok maksimalt utspedd, for jeg kan huske at jeg var sulten støtt. Kikket ofte i matskapet etter noe å spise. Stod det en tallerken der med kald vassgrøt fra dagen før, gikk den ned på høykant.

Vi fisket en del i Glomma og Auma, men det strakk ikke til. Fisken vi fikk kjøpt på butikken var ikke av beste sort. Husker det stod rester i matskapet etter en slik middag. Matskapet var så stort at en kunne gå inn i det. Der var det mørkt når en lukket døra, og da så en godt den selvlysende fiskeresten.

Poteter var en vesentlig del av kostholdet. Mor sa at hadde vi ikke hatt poteter ville det vært vanskelig å klare seg. Noe å tenke på i vår tid da noen kostholdsguruer vil kutte ut potetene. Poteter ble blandet i nesten alt vi spiste, for å drøye det ut. Potetgrøt var

ingen sjelden middagsrett. De voksne som var avhengig av kaffe hadde problemer. De drakk noe som het kaffeerstatning. For å drøye den ut laget mor en deig av poteter, rullet den ut og brente dette i stekeovnen. Vi barna ble satt til å male det på kaffekverna, og så ble det blandet i kaffen eller kaffeerstatningen. Vet ikke om det var så mye kaffesmak på denne drikken, men fargen var tilnærmet.

Vi var heldige som bodde slik til at vi kunne ha både ei ku, 2-3 sauer og som regel gris. Innsatsen for å skaffe mat til dyra var stor. Især var det vanskelig å få fatt i mat som kunne gi litt flekk på grisen til jul. Dette ga mor uttrykk for titt og ofte, og barneører registrerer slikt. En gang ved juletider vi satt og spiste mat av grisen spør Harald hvor dette kjøttet kom fra. Mor svarte at det kom fra grisen. Da svarte Harald: "Jammen jeg fant da flekk på kjøttet, jeg!"

Skogsbær var et viktig tilskudd i matveien da det var rasjonering på det meste. Både blåbær og tyttebær var det, så vidt jeg husker, rikelig av i disse traktene under krigen. En begrensning ble satt og det var at første dag det var lovlig å plukke tyttebær var 5. september, er det blitt fortalt meg senere.

Det var ikke biler den gang, så folk brukte toget. I bærtida kom det svært mange fra Alvdal og andre steder med toget på formiddagen, og reiste igjen på ettermiddagen med fulle spann og disse spesiallagde kassene som de bar på ryggen. Det ble også sendt store mengder med toget til fabrikker, forretninger og privatpersoner.

Jula var noe vi så fram til med spenning og forventning. Hjemme var julekveldsmenyen bestandig lutefisk, lefse, poteter og melkesuppe. Det var ikke å kjøpe ferdig lutefisk på butikken.

Far kjøpte tørrfisk, og lutingen stod han for selv. I flere dager før prosessen ble satt i gang ble det fyr i ovnen med bare bjørkeved, for det var bare den asken som var god nok ved lutingen.

Utvanningen etterpå skjedde i en kaldkjølle et stykke oppe i skogen.

Julekvelden stod far ofte også for koking av melkesuppa. Husker ikke far som den som tok mest del i matlagingen, men han hadde sine spesialiteter.

Det var ikke overflod med julepresanger heller under krigen. Det var en annen tid, og ingen overflod som vi opplever i dag, men spenningen var der.

Det var som regel søstera vår, Jenny, som stod for pynting av juletreet den tiden jeg husker best. Det skjedde på ettermiddagen julekvelden og det var strengt forbudt for oss mindre å se treet før det var ferdig pyntet.

Vi fant på alt mulig for å få et lite glimt av pyntinga, men døra til stua smalt fort igjen da hun oppdaget at den var i ferd med å gli litt opp. Etter en tradisjonell julemiddag med juleevangeliet og bønn for høytiden, var det tid for gaver. Er ikke så sikker på at gleden over det vi fikk stod i stil med den forventning og spenning som var bygd opp på forhånd. Mye var sett mange ganger før under produksjon i lange høstkvelder.

Soldatene som var på Bellingmo, ble nesten en del av grendesamfunnet. Harald minnes at de respekterte folk

der. Hendte det noe som far hadde noe med, snakket de med han og ba han tynt om ikke å rapportere det. De var svært redde for å komme på transport, som det het, for det kunne bety den sikre død. De var sikkert glade for at de slapp så lett fra krigstjenesten, selv om noen kom fra Østfronten. Alle skjønnte etter hvert at krigen snart var slutt.

Harald forteller at en natt, det er mulig det var natt til 8. mai 1945, ved midnatt eller litt senere, ble vi vekket opp av rop og leven ute. Vi stod opp alle sammen, og der sto tyskerne med alt sitt utstyr opplastet på hestekjerrer, klare til å dra. De hadde ikke biler!

Alle skulle si farvel og takk til mor og far, ja, oss barna også. Willi Knorr var "helt i hundre", ropte og kavet med hendene. De andre var minst like glade, og flere gråt av glede. Nå var livet reddet! De sa at de skulle til Tynset først, "und dann nach Hause" – Hjem! Det var rørende å se dem, og avskjeden ble noe spesiell. Noen lovt å skrive etter krigen, men vi hørte ikke mer fra dem, eller hvordan det gikk med dem. Kanskje ikke alle kom hjem?

Annar Avlesen
2560 Alvdal
Harald Avlesen
2480 Koppang

Den store tømmedrifta. John Avlesen, Einar Pedersen, Harald Avlesen. Repro: Nordøsterdalsmuseet 46456.

Isgang i Glåma. Eivind Solvang. Repro: Nordøsterdalsmuseet 46457.

**HUSET MED
DET RARE I ans**

2580 FOLLDAL - TLF./FAX 62 49 02 68